

Juryrapport

De Nijhoffprijs voor vertalingen uit het Nederlands gaat naar Alexander Brotherton voor zijn weergaven in het Engels van romans en novellen van zeer uiteenlopende moderne auteurs.

Brotherton, die doceert aan de vertalers- en tolkenopleiding aan de Universiteit van Amsterdam en zelf in Leiden Oud-Javaans studeert, is een van die selfmade kenners van talen en literaturen die hier te lande nog te weinig worden geëerd. Hij werd geboren, als Australiër van Schotse afkomst, op 6 april 1919 in Sydney, en was aanvankelijk werkzaam in typografische vakken. In 1942 en 1943 maakte hij als vrijwilliger deel uit van de Australische expeditionaire macht en was gelegerd in Palestina en Egypte. Voor en na dit eerste buitenlandse verblijf leerde hij in Australië, in hospitalen en elders, Indonesiërs kennen, waardoor hij Indonesisch leerde en zich voor Javaans ging interesseren zonder ooit in Indonesië te zijn geweest. Na de oorlog was hij in 1948 en 1949 werkzaam in Londen bij een drukkerij, waarna hij door de Indonesische ambassade aldaar werd aangezocht als vertaler. Hij kende nog steeds geen Nederlands, toen hij gevraagd werd als vertaler te werken op het persbureau Antara in Amsterdam, waar hij kennis maakte met Nederlandse literatuur. Na enkele jaren terug in Londen bleef hij door Nederlandse moderne letteren geboeid, waarna hij zich als vertaler vestigde in Amsterdam. Pas in 1965 bezocht hij voor het eerst Java met zijn aldaar geboren echtgenote. Hij vertaalde ettelijke moderne Indonesische verhalen voor de *Atlantic Monthly*, en Nederlandse studies over Bali en adatrecht.

Van zijn gepubliceerde vertalingen van Nederlandse letterkunde verwijst de jury allereerst naar de drie werken van Elsschot: *Lijmen*, *Het been* en *Het dwaallicht*, naar Walschaps *Trouwen* en *Celibaat*, en naar Vestdijks *De koperen tuin*, tezamen drie delen in de Engelse *Bibliotheca Neerlandica*. Daarnaast dienen vermeld verhalen van Vestdijk, Helmans *Mijn aap schreit*, werk van Walschap, Louis Paul Boon en anderen. Apart staat de vertaling van de filmtekst van Fons Rademakers *Dans van de reiger* naar Hugo Claus. Brotherton is medewerker van het viermaandelijks tijdschrift *Delta*.

Het moet de jury van het hart dat een vertaling als van Elsschots *Dwaallicht* een vrijwel onhaalbare opgave was (mede door Elsschots permanent gebruik van de tegenwoordige tijd) waarin Brotherton het onmogelijke heeft verwezenlijkt. Men moet de Engelse vertaling lezen om te zien wat Brotherton hier heeft gepresteerd. Een moeilijkheid van geheel andere aard doet zich altijd voor bij de eigenaardige stijl van Vestdijk bij wie bovendien gebeurtenissen en reacties veelal een tweesprong van ideeën teweegbrengen in elkaar soms aanvullende, soms tegensprekende bijzinnen. Brothertons vertaling van Vestdijks *De koperen tuin* toont aan dat hij ook deze taak briljant heeft aangekund.

Tenslotte een enkele opmerking over de Walschap-vertalingen van Brotherton: aan het slot van *Celibaat* heeft Walschap een Vlaams rijmpje, dat als volgt luidt: 'Mie Katoen, kom morgen noen, we zullen een pintje drinken'. De feeling en intelligentie van Brotherton blijken uit zijn besluit om dit onvertaald te laten,

mede omdat het rijmpje woord voor woord kan begrepen worden door een Angelsaksisch publiek. Wil men staaltjes van Brothertons eigen virtuositeit op dit gebied, dan moet men zich in *Lijmen* van Elsschot de weergaven niet laten ontgaan van de verrukkelijke rijmende slagzinnen in het kantoor van de geduchte Boorman.

De activiteiten van Brotherton ten gunste van de Nederlandse letterkunde van Noord en Zuid begon pas een jaar of tien geleden, en is, mede door zijn opmerkelijke bescheidenheid, pas na 1960 meer aangemoedigd door opdrachten. Hij heeft zich ervan gekweten als een opmerkelijk Engels letterkundige wiens medium toevallig niet 'fiction' is maar de realiteit van een bestaande tekst. Met algemene stemmen werd Alexander Brotherton voorgedragen voor de toekenning van de Martinus Nijhoffprijs.

Het vertaalwerk in het Nederlands van Gerrit Kouwenaar omvat een groot aantal toneelstukken, gedichten, romans en essays. Zonder aan Kouwenaars verdiensten wat betreft de laatstgenoemde genres tekort te doen, kan worden gezegd dat zijn vertalingen en bewerkingen van klassieke en moderne toneelstukken de doorslag hebben gegeven bij de toekenning van de Martinus Nijhoffprijs. Een belangrijk punt van overweging is voor de jury ook geweest de kwaliteit van Kouwenaars poëzievertalingen, met name die van Bertolt Brecht, Wallace Stevens, Thomas McGrath, Henri Michaux, Benjamin Péret, Charles Cros, Francis Picabia en, in mindere mate, van Stephen Spender en Vicente Huidobro. De keuze van deze dichters geeft reeds een idee van de moeilijke opgave die Kouwenaar zich bij het vertalen van gedichten heeft gesteld, een opgave waarvan hij zich met grote nauwgezetheid en vindingrijkheid heeft gekweten. Voor het vertalen van juist deze dichters was Kouwenaar bij uitstek gekwalificeerd door zijn eigen poëtische werkzaamheid als een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de generatie der Vijftigers. Uit het voortreffelijke resultaat van deze werkzaamheid spreekt een eigen voorkeur en een zekere verwantschap, waardoor Kouwenaars poëzievertalingen zelfstandige herscheppingen zijn geworden, die aansluiten bij wat hij ook als oorspronkelijk Nederlands dichter heeft gedaan en nog altijd doet. De problemen bij het vertalen van toneelwerk zijn van geheel andere aard. Behalve over nauwgezetheid en vindingrijkheid moet een toneelvertaler ook beschikken over een groot aanpassingsvermogen om te kunnen voldoen aan de bijzondere eisen die het theater stelt. Hij moet twee heren dienen: de literatuur en de techniek van het theater. Een toneelvertaling moet niet alleen literair verantwoord zijn en het werk van een buitenlands schrijver zo getrouw mogelijk weergeven, zij moet ook rekening houden met het eigen karakter van de gesproken moedertaal. Een vertaler moet zich dus voortdurend afvragen of zijn vertaling wel 'beekt' en wat het effect ervan is op een publiek van luisteraars in plaats van lezers. Elk nieuw werk dat hij onderhanden neemt, stelt hem ook in dat opzicht voor nieuwe problemen. Kouwenaar heeft bewezen dat hij zich duidelijk bewust is van deze problematiek en dat hij een uitstekend oor heeft voor de toon en de modulatie die een tekst geschikt maken voor het toneel. Uit de verscheidenheid van het door hem vertaalde werk blijkt een verrassend aanpassingsvermogen aan schrijvers die niet slechts in verschillende

tijden hebben geleefd, maar wier stijl, taalbehandeling en mentaliteit eveneens sterk uiteenlopen. Zo vertaalde hij naast Goethe en Schiller, van wie hij respectievelijk *Faust I*, *Iphigeneia in Tauris* en *Maria Stuart* voor onze tijd heeft bewerkt en geschikt gemaakt voor de moderne enceneringspraktijk, *De goede mens van Sezuan*, *De Kaukasische Krijtkring*, *De weerstaanbare opkomst* van Arturo Ui en *Het leven van Galilei* van Bertolt Brecht, met wie hij een uitgesproken affiniteit blijkt te bezitten, en voorts werk van Friedrich Dürrenmatt, Heinar Kipphardt, Rolf Hochhuth, Peter Weiss en Frank Wedekind. Kouwenaars recente vertaling van Wedekinds *Frühlingserwachen* is, volgens de jury, een uniek voorbeeld van wat een toneelvertaling moet zijn. Behalve uit het Duits vertaalde Kouwenaar uit het Frans Sartres *De gevangenen van Altona* en uit het Engels o.a. *De getatoueerde roos* van Tennessee Williams en *Luther* van John Osborne.

Zowel de kwaliteit als de hoeveelheid van Kouwenaars vertaalwerk zijn voor de jury aanleiding geweest hem met algemene stemmen voor te dragen voor de toekenning van de Martinus Nijhoffprijs 1967.

Prof. dr. S. Dresden, voorzitter
Prof. dr. P. Minderaa
Adriaan Morriën
Mr. E. Straat
Dolf Verspoor
Bert Voeten
J. U. Priesman, secretaris

Na voorlezing van het Jury-rapport maakt Prof. Dresden gewag van het recent besluit van de vertaler die in 1966 werd onderscheiden, James Brockway, de Martinus Nijhoffprijs te retourneren, teneinde daarmee uiting te geven aan zijn protest tegen de naar zijn mening veelal slechte kwaliteit van vertalingen — in het bijzonder in Engeland — van Nederlands letterkundig werk.